

Atkritumu apsaimniekošanas politika un nevalstiskās organizācijas: iespējas un nepieciešamība līdzdalībai

Ar atkritumu apsaimniekošanu saistītajiem jautājumiem nodarbojas gan profesionālās asociācijas (LASA¹ un LASUA²), ražotāju atbildības organizācijas (piemēram, Zaļais punkts, Zaļā josta, u.c.), gan arī nevalstiskās organizācijas (*turpmāk tekstā –NVO*), kas ir aktīvas vides izglītības un vides interešu aizstāvības jomās.

Šajā vides sektorā NVO līdzdalības formas var būt dažādas:

- piedalīties plānošanas dokumentu sagatavošanā un/vai to apspriešanā;
- praktisku vides saglabāšanas pasākumu organizēšanā un ieviešanā, iesaistoties atkritumu šķirošanā;
- sadarbojoties ar valsts iestādēm un pašvaldībām, kā arī citām iesaistītajām pusēm;
- paaugstinot vides apziņu un veicinot patēriņa ieradumu maiņu.

NVO darbā svarīga nozīme būs dažādu līmeņu darbībā izvirzīto mērķu koordinācijai. Latvijas kontekstā nacionālo vides NVO reģionālās nodaļas varētu kļūt par svarīgu posmu vides aizsardzības mērķu izskaidrošanai vietējā līmenī.

¹ Latvijas atkritumu saimniecības asociācija

² Latvijas atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācija

Atkritumu apsaimniekošanas plānošana

Latvijā atkritumu apsaimniekošanas plānošana ir organizēta dažādos līmeņos (valsts, reģionālie un pašvaldību plāni), kas ir noteikti Atkritumu apsaimniekošanas likumā (III nodaļa, 10. pants).

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns (2006.-2012.) nosaka atkritumu apsaimniekošanas mērķus, sasniedzamos rezultātus atsevišķiem atkritumu veidiem un plūsmām, kā arī uzdevumus mērķu sasniegšanai.

2005./2006. gadā ir izstrādāti **reģionālie atkritumu apsaimniekošanas plāni** valstī noteiktajiem 11 atkritumu apsaimniekošanas reģioniem. Šajos plānos ir iekļauta arī speciāla nodaļa, kas apraksta programmu darbam ar sabiedrību, lai attiecīgā reģiona iedzīvotāji pēc iespējas vairāk tiktu iesaistīti atkritumu apsaimniekošanas sistēmā un tiktu veicināta šīs sistēmas darbība.

Vietējā līmenī pašvaldības izstrādā **saistošos noteikumus par atkritumu apsaimniekošanu** savā teritorijā. Pašlaik šādi noteikumi ir izstrādāti un pieņemti nedaudz vairāk kā 200 pašvaldībās.

NVO var piedalīties plānošanas dokumentu sagatavošanā. Svarīgi ir tas, ka NVO var izteikt savu viedokli un līdz ar to arī sabiedrības pozīciju, iesaistoties apspriešanās/diskusijās, kad tiek izstrādāti atkritumu apsaimniekošanas plāni un citi stratēģiski dokumenti. Tomēr NVO pozīcijas sagatavošanai un tās pilnvērtīgam izklāstam apspriežamo dokumentu sagatavošanas gaitā, pašiem NVO pārstāvjiem nepieciešams pastāvīgi izglītoties, organizējot seminārus un apmācības par atbilstošajām tēmām.

Līdzdalība atkritumu apsaimniekošanā, šķirojot atkritumus

Kopējā mājsaimniecības atkritumu plūsmā ievērojamu daļu veido viegli atšķirojami atkritumu veidi, kas pārsvarā ir no izlietotā iepakojuma (plastmasa un PET pudeles, papīrs un kartons, stikls, arī metāls) un ko ir iespējams otrreiz pārstrādāt. Tādējādi izlietotā iepakojuma veidu savākšana atsevišķi no pārējiem sadzīves atkritumu veidiem un šo izejvielu tālākā pārstrāde dod iespēju ietaupīt dabas resursus un enerģiju. Latvijā atkritumu šķirošana un to dalīta vākšana uzsākta ap 2000./2001. gadu un kopš tā laika šī sistēma nepārtraukti attīstās.

Praktiskās atkritumu apsaimniekošanas aktivitātēs NVO var vērsties pie atkritumu apsaimniekotājiem par interesi iesaistīties atkritumu apsaimniekošanas aktivitātēs. Vēl vairāk, ar savu personīgo rīcības piemēru NVO pārstāvji var demonstrēt sabiedrībai, ka pie mājas izvietots konteiners sadzīves atkritumiem ir labāk nekā atkritumus rakt zemē un tas nemaz nav dārgi; ka lielgabarīta atkritumus var nodot atkritumu apsaimniekotājam un sadzīves tehniku aizvest uz šķiroto atkritumu laukumu, bet radušos būvgružus nodot atkritumu apsaimniekotājam nevis vest uz mežu.

Patēriņa ieradumu maiņa – atkritumu rašanās novēršanas iespēja

Sekojoši tikai ekonomiskajai attīstībai, ražojot un patērējot arvien vairāk produkcijas, kā arī izvirzot tikai ekonomiskos mērķus labklājības raksturošanai, mūsu sabiedrība saražo arī arvien pieaugošus atkritumu daudzumus un veidus, kas tālāk arī jāapsaimnieko.

Tomēr situācijas sabalansēšanai starp ekonomiskās labklājības izaugsmi un tās radīto seku, t.i., saražoto atkritumu daudzuma apsaimniekošanai, ir dotas arī iespējas izvairīties no atkritumu radīšanas:

- Izvēlēties videi draudzīgāku iepakojuma materiālu un plaši lietoto plastmasas iepakojuma maisiņu vietā lietot papīra iesaiņojumu vai auduma maisiņu.
- „Zaļais iepirkums” ir viens no videi draudzīgākas produkcijas izmantošanas veidiem. Tomēr plašākai šīs pieejas ieviešanai valsts un sabiedriskajā sektorā būs nepieciešami atbilstoši likumdošanas grozījumi.
- Samazinot „nevajadzīgu mantu un produkcijas” iegādi, vēlāk ietaupīsies arī to radīto atkritumu apsaimniekošanas problēma. Lai arī masu saziņas līdzekļi veic ļoti aktīvu propagandu dažādu preču iegādei, NVO savukārt var izmantot savas iespējas sabiedrības uzrunāšanas un tās izglītošanas jomā.

Sadarbība starp iesaistītajām pusēm

Dialogs starp iesaistītajām pusēm veidosies, ja būs sapratne, ka visi esam vienā “tiklā” saistīti, un vides jautājumu risināšanā patiesībā nepastāv dažādas puses. NVO var veiksmīgi darboties veicinot sadarbību starp iesaistītajām pusēm atkritumu apsaimniekošanā, piemēram, ar pašvaldībām, atkritumu apsaimniekošanas organizācijām, citām apsaimniekotāju organizācijām un iedzīvotājiem.

Iespējamās sadarbības jomas:

- vietējās sabiedrības izglītošana par atkritumu apsaimniekošanas jautājumiem. Svarīga loma varētu būt vietējo un reģionālo NVO aktivitātēm, kas savā darbībā pārstāv vietējās sabiedrības intereses un to darbība ir attīstīta vietējo pašvaldību teritorijās;
- sadarbība ar “ražotāja atbildības” organizācijām par atsevišķu atkritumu veidu un plūsmu apsaimniekošanas aspektiem;
- projektu sagatavošana un ieviešana, piemēram, sadarbībā ar pašvaldībām un atkritumu apsaimniekošanas organizācijām. Te svarīga loma ir NVO kapacitātes paaugstināšanai un projektu rakstīšanas iemaņu iegūšanai;
- iesaistīšanās un darbošanās konsultatīvajās padomēs (piemēram, pie Vides ministrijas). Vienlaikus darbība šādās padomēs prasa arī pašu NVO sagatavotību un kompetenci pilnvērtīgai likumdošanas jautājumu apspriešanai.

Vides apziņas paaugstināšana

Bērnudārzi, skolas

Vides apziņu vislabāk sākt ieaudzināt jau no mazotnes, jo pieauguša cilvēka uzskatus mainīt ir daudz grūtāk. Līdzšinējā NVO iesaistīšanās skolēnu izglītošanā ir noritējusi veiksmīgi, piemēram, zaļo skolu kustībai un zaļo klašu izveidošanās veicināšanai, un to būtu vērts turpināt.

Pieaugušie

Pieaugušo vides apziņu var ietekmēt pašvaldībās izdotie saistošie noteikumi par atkritumu apsaimniekošanu, kas katram jāievēro un jāpilda (līdz pat soda sankciju piemērošanai par pārkāpumiem). Tāpēc ir svarīgi, lai iedzīvotāji būtu informēti, ka šādi saistošie noteikumi pastāv, kā arī lai zinātu, kur tos meklēt.

Sadarbojoties ar pašvaldībām, NVO var vērsties pie iedzīvotājiem, lai tos izglītotu, piemēram, par atkritumu šķirošanas nepieciešamību un sabiedriskās domas veidošanu, gan iesaistīšanos praktiskās vides un teritoriju sakopšanas darbos.

NVO ir plašas iespējas darboties informācijas izplatīšanas jomā, gan izmantojot tiešo saikni ar sabiedrības pārstāvjiem sapulcēs, gatavojot un izplatot informatīvos materiālus, gan arī izmantojot masu saziņas līdzekļu starpniecību un to dotās iespējas. Labākus rezultātus šajā darbības jomā būs iespējams sasniegt, sadarbojoties ar citām iesaistītajām pusēm, piemēram, veidojot regulāru sadarbību ar presi un citiem medijiem.

NVO sadarbības aspekti iesaistoties atkritumu apsaimniekošanā

Sekmīgai NVO darbības mērķu sasniegšanai svarīga ir sadarbība starp dažādos līmeņos un vienā jomā darbojošās nevalstiskajām organizācijām. Sadarbības aspekti var būt dažādi:

- dalīties pieredzē par sabiedrības izglītības aktivitātēm, informējot semināros, vizītēs, publikācijās, risinot un izstrādājot dažādas pieejas pieaugušo izglītošanai;
- priekšlikumu apspriešana likumdošanas uzlabošanai un stratēģisko dokumentu izstrādei atkritumu apsaimniekošanas jomā;
- regulāru kontaktu nodrošināšana starp iesaistītajām NVO un darba grupu veidošana;
- pašu NVO izglītošanās, organizējot seminārus, apmācības par atkritumu apsaimniekošanu.

Kur var saņemt informāciju?

Vides Ministrija – par vides likumdošanu, nacionālie un reģionālie atkritumu apsaimniekošanas plāni

Peldu iela 25, Rīga, LV-1494
Telefons: 7026418, fakss: 7820442
e-pasts: pasts@vidm.gov.lv
www.vidm.gov.lv

Baltijas Vides forums – par NVO aktivitātēm
Peldu iela 26/28-505, Rīga, LV-1050
Telefons: 7357555, fakss: 7507071
e-pasts: bef@bef.lv
www.bef.lv

Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija – par pašvaldību saistošajiem noteikumiem

Lāčplēša iela 27, Rīga, LV-1011
Telefons: 7770401, fakss: 7770479
e-pasts: pasts@raplm.gov.lv
www.raplm.gov.lv

Latvijas atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācija – par kontaktiem ar atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem

Vietalvas iela 5, Rīga, LV-1009
Telefons/fakss: 7279420
e-pasts: info@lasua.lv; lasua@inbox.lv
www.lasua.lv

Latvijas atkritumu apsaimniekošanas asociācija – par atkritumu apsaimniekošanu, izpēti, projektu izstrādi, ekspertīzi un speciālistu sagatavošanu

Kuršu iela 9-2, Rīga, LV-1006
Telefons: 7551381, 7551384, fakss: 7551361
e-pasts: lasa@edi.lv
www.lasa.lv

